

Vijay Prashad

Hintli yazar, gazeteci ve akademisyen. Trinity College'da (ABD) profesördür. Aynı zamanda Hindistan'da faaliyet gösteren Marksist yayınevi Left Word'ün yayın yönetmenidir.

Yordam Kitap'tan çıkan kitapları: *Arap Baharı*, *Libya Kışı* (çev. Şükrü Alpagut, 2012), *Ulusun Ölümü ve Arap Devriminin Geleceği* (çev. Senem Erdoğan, 2017), *Üçüncü Dünya Üzerinde Kızıl Yıldız* (çev. Deniz Tuna, 2019), *Esmer Milletler: Halkların Üçüncü Dünya Tarihi* (çev. Senem Erdoğan-Çağdaş Sümer, 2019).

Eserin orijinal adı:
Washington Bullets
(LeftWord Books, Yeni Delhi, 2020)

Çeviri, Cem Erođul tarafından İngilizce özgün metinle karşılaştırılarak gözden geçirilmiştir. Köşeli parantez ([]) içindeki açıklayıcı notlar da Cem Erođul'a aittir.

WASHINGTON KURŞUNLARI

Vijay Prashad

İngilizceden Çeviren:

Ilgın Yıldız

Yordam Kitap: 425 • Washington Kurşunları • Vijay Prashad

ISBN 978-605-172-539-0 • Çeviri: Ilgın Yıldız

Düzeltilme: Didem Gerçek • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç

Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Nisan 2022

© Vijay Prashad, 2020; © Yordam Kitap, 2021

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Çağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere / İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

WASHINGTON
KURŞUNLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
DOSYALAR	15
“DAHA FAZLA ABD UÇAĞI DÜŞÜRÜN”	17
BİRİNCİ BÖLÜM	21
İlahi Hak	21
Üstün Güç	22
Vesayet	24
“Uluslararası Hukuk, Yerlilere Uygarlaşmamış Muamelesi Yapmalıdır”	26
“Vahşi Kabileler Uygur Savaşın Kurallarına Uymazlar”	29
Yerliler ve Evrensel	32
BM Sözleşmesi	35
“Ben Amerika’nın Tarafındayım”	37
Komünizme Karşı Amerika Birleşik Devletleri’yle Dayanışma	41
“Hükümette Komünist Olmayacak, Yoksa Kötü Olur”	44
“Hiçbir Şeye İzin Yok”	47
Üçüncü Dünya Projesi	50
ABD’yi “Gereksiz Yere” İfşa Etmek	56
İKİNCİ BÖLÜM	63
Rejim Değişikliği İçin El Kitabı	63
Unutkanlığın Üretimi	88
“Vatansever Ol, Bir Rahip Öldür”	91
Komünizme Yanıt, Müslüman Diriliş Umudunda Yatıyor	95

“Bunu Bir Dönüm Noktası Kılmanızı Şiddetle Tavsiye Ederim” . . .	98
“Çarşaf Çok Kısa”	105
Kan Borcu	108
Bütün Kameralar Başka Bir Savaşa Gitti Bile	110
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	112
“Stratejimiz Şimdi Yeniden Odaklanmalıdır”	112
“Yükselen Güçler Uluslararası Devlet Sisteminde İstikrarsızlık Yaratır”	116
“Bütün Ülkeye Asfalt Döşemek”	119
Tanklar Değil, Bankalar	123
Eşitler Arasında Birinci	125
Güvenlik Konseyi’nin Yalnızca Tek Bir Daimi Üyesi – Amerika Birleşik Devletleri	128
STK Cumhuriyeti	130
Azami Baskı	133
Kaosu Hızlandır	138
Yaptırımlar Suçtur	140
Savaş Silahı Olarak Hukuk	144
Sokaklarda Dinamit	147
Halka ve Hayata İnanırız Biz	150
KAYNAKLAR	152
TEŞEKKÜRLER	157

Emperyalizme dair berrak bakışıyla
bana kılavuzluk eden Prakash Karat için.

ÖNSÖZ

Yazarına bakılırsa, kurşunlar hakkında bir kitap bu. Demokratik süreçlere, devrimlere ve umuda kastetmiş kurşunlar hakkında...

Cesur Hintli tarihçi ve gazeteci Vijay Prashad, kendi yazgılarını belirlemeye kalkışan ülkelere emperyalizmin müdahale etmesinin altında yatan sinsî çıkarları kavramanın, kolay anlaşılır ve kapsamlı bir yöntemini sunmak için varını yoğunu koymuş ortaya.

Prashad, bu kitabın sayfalarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki halk önderlerinin öldürülmesindeki ve çokuluslu şirketlerin çılgın ticari do-laplarının bedelini yoksulluklarıyla ödemeyi reddeden halklara yönelik katliamlardaki rolünü belgeliyor.

Prashad, Washington kurşunlarının bir bedeli olduğunu söylüyor: "En büyük bedeli halk öder. Çünkü bu suikastlarda, cinayetlerde, yıldırı şiddetinde, topluluklarının liderlerini yitiren halktır. Bir köylü lideri, bir sendika lideri, yoksulların bir lideri..."

Prashad CIA'in, Guatemala'nın demokratik yolla seçilen devlet başkanı Jacobo Árbenz Guzmán'a karşı 1954'te yapılan *askerî darbedeki* rolünün ayrıntılı bir değerlendirmesini sunuyor. Árbenz'in United Fruit Company'nin çıkarlarına kafa tutma cüretini göstermesi hazmedilemezdi.

Prashad'ın anlattığı gibi, ABD hükümeti Şili'de Allende karşıtı grev ve protestoları finanse etmek için 8 milyon dolar harcamıştı.

Devlet Başkanı Dilma Rousseff'in Ağustos 2016'da parlamen-to darbesiyle görevden alındığı Brezilya'da olanlar ise, "hukuk

aracıyla savaş” [*lawfare*] ya da “hukukun bir savaş silahı olarak kullanımı” gibi sapkın bir uygulamanın örneğidir. Aynı yöntem, savcıların somut kanıtlar yerine “kesin kanaatler” sunduğu bir yargılamanın sonucunda, 580 gün hapis yatan eski devlet başkanı Luiz Inácio Lula da Silva’ya karşı da kullanılmıştı.

Devir değişti, işler artık eskisi gibi yürütülüyor, ancak emperyalizmin örtük yöntemleri ve tepkileri çoğunlukla değişmeden kaldı.

Bolivyalılar da bu sapkın politikayı iyi tanır. Bolivya Çokuluslu Devleti’nin yönetiminde geçen on dört yıllık dönemden çok önce, Amerika Birleşik Devletleri’nin operasyonlarıyla, tehditleriyle ve misillemeleriyle yüzleşmek durumunda kaldık.

2008’de, ayrılıkçı liderlerle komplolar kuran, Bolivya’yı bölmek için onlara talimat verip kaynaklar sunan Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Philip Goldberg’i sınır dışı etmek zorunda kaldım. O zamanlar ABD Dışişleri Bakanlığı iddialarımın asılsız olduğunu söylemişti. Şimdi, 2019’un sonunda bizi deviren darbede ABD büyükelçiliğinin rolü artık böylesine açıkken ne söylerler, bilmiyorum. Bugün gizli tutulan CIA belgelerini okuma işini üstlenecek olan geleceğin araştırmacıları ne diyecekler acaba?

Monroe Doktrini ve Ulusal Güvenlik Doktrini, Latin Amerika’yı Amerika Birleşik Devletleri’nin arka bahçesi haline getirmeye ve ABD’nin çıkarlarına karşı çıkarak başka bir siyasi, ekonomik ve toplumsal model kurmaya çalışan her türlü örgütlenmeyi, suçlu ilan etmeye çalışmaktadır.

ABD onyıllar boyunca, suç oluşturan siyasi ve askerî müdahalelerine gerekçe bulabilmek uğruna bir dizi bahane üretmiş, bir anlatı geliştirmiştir. Önce komünizme karşı savaş gerekçesi, arkasından uyuşturucu kaçakçılığına karşı savaş gerekçesi kullanılmıştır; şimdi de teröre karşı savaş.

Bu kitap, Washington kurşunlarının umutları paramparça ettiği sayısız âni getiriyor akla. Sömürgecilik, ilerleme fikrini daima kendi değişkenleri ve gerçekliği doğrultusunda kullanmıştır.

Aynı sömürgecilik, günümüzde gezegenimizi krize sokan, doğal kaynakları yiyip bitiren ve yıkımın ürettiği zenginliği biriktiren sömürgecilik, *vivir bien* (“iyi yaşama”) düsturumuzun ütopik olduğunu söylüyor. Oysa *Pachamama*’yla (“Toprak Ana”) uyum, özgürlük ve toplumsal adalet hayallerimiz henüz gerçekleşmediyse ya da yarıda kesildiyse, bunun başta gelen nedeni, emperyalizmin egemenlik, haysiyet, barış ve tüm halklar arasındaki kardeşliği savunan siyasi, kültürel ve ekonomik devrimlerimize müdahale etmiş olmasıdır.

İnsanlığın kurtuluşu uzak bir ihtimalse, bunun nedeni, Washington’ın kurşunlarını dünya halklarına karşı kullanmakta diretmesidir.

Bu satırları ve bu metni, gezegenimiz için son derece gergin olan bir dönemde yazıyor ve okuyoruz. Bir virüs, küresel ekonomiyi karantinaya alıyor ve –doymak bilmeyen alışkanlıkları ve zenginlik biriktirme gereksinimiyle– kapitalizm, kendi sınırlarını gözler önüne seriyor.

2020’nin kasılmalarından çıkacak olan dünya, eskiden bildiğimiz dünyadan büyük olasılıkla farklı olacak. Bize her gün, emperyalizme, kapitalizme ve sömürgeciliğe karşı mücadeleyi sürdürme görevimizi hatırlatıyor. Halklara ve Toprak Ana’ya karşı daha çok saygı gösterilen bir dünya için hep beraber çalışmalıyız. Bunu yapmak için, devletlerin müdahale ederek, kitlelerin ve ezilenlerin ihtiyaçlarına öncelik vermesi temel önem taşıyor. Kitleler bizi, buna inancımız tam. Ve günü geldiğinde kitlelerin kazanaçağına da.

Evo Morales
Bolivya Eski Devlet Başkanı

Buenos Aires
Nisan 2020

DOSYALAR

Açıkça ifade ettiğim gibi, şu sıralar Batı Avrupa'nın barbarlığı inanılmaz yüksek bir seviyeye erişmiştir ve onu tek aşan, hatta fazlasıyla aşan, Amerika Birleşik Devletleri'nin barbarlığıdır.

Aimé Césaire, Sömürgecilik Üzerine Söylev, 1955

Dünya halklarının maruz bırakıldığı trajedileri ayrıntılarıyla anlatan kitaplar ve belgeler etrafımı sarıyor. Kütüphanemde bir bölüm, ABD'nin Merkezî İstihbarat Teşkilatı'na (CIA) ve onun, 1953 İran darbesinden başlayarak, birkaç yılda bir çeşitli ülkelerde yaptığı darbelere ayrılmış durumda. Uluslararası Para Fonu (IMF) raporları kütüphanemde kocaman bir rafı kaplıyor; bunlar, yoksulluk ve eşitsizlikten kurtulmanın bir yolunu bulmaya çalışan ülkelerin karşısına çıkarılan engelleri anlatıyor bana. Muktedirlerin ve zenginlerin hizmetinde, ülkeleri istikrarsızlaştıran katliamları, eski ve yeni savaşları anlatan dosyalar dolusu devlet belgesi var elimde. Şeytani liderlerin ve danışmanların, örneğin Henry Kissinger'in toplu eserleri, bunların yanı sıra da halk önderlerinin yazıları ve konuşmaları var. Bu sözcükler bir dünya yaratıyor. Etrafımızda neden bunca acı olduğunu ve bu acının neden mücadeleye değil de teslimiyete ve nefrete yol açtığını açıklıyor.

Yukarıya uzanıyorum ve Guatemala hakkındaki bir dosyayı çip kip çıkarıyorum. Bu dosya 1954 tarihli CIA darbesini anlatıyor. ABD bu küçük ülkeyi neden mahvetti? Çünkü topraksızlar hareketi ve solcular, ılımlı bir toprak reformu programını uygulamaya karar veren demokrat bir siyasetçiyi, Jacobo Árbenz'i seçtirmek için mücadele etmişti. Bu proje, Guatemala'yı boğmakta olan bir Amerikan holdingin, United Fruit Company'nin toprak sahipliğini sarsmakla tehdit

ediyordu. CIA işe el attı. Emekli Albay Carlos Castillo Armas'la temasa geçti, tugay komutanlarına rüşvet verdi, sabotaj olaylarını tetikledi ve Árbenz'i başkanlık sarayında ele geçirerek sürgüne gönderdi. Castillo Armas, Guatemala'da bir terör dönemi başlattı. "Ülkede asayiş sağlamaya için onu bir mezarlığa çevirmek gerekirse," demişti sonradan, "bunu gözümü kırpmadan yaparım." CIA ona, ülkelerini yoksulluktan kurtarmak için çabalayan komünistlerin listesini verdi. Bu komünistler tutuklandı, birçoğu infaz edildi. CIA, katliamları için Castillo Armas'tan hayır duasını esirgemedi; CIA'in öldürme kılavuzu olan *A Study of Assassination* [Tasarlayarak Öldürme Hakkında Bir İnceleme], Castillo Armas'ın kasaplarına sunuldu. Bu küçük ve hayat dolu ülkede umut ışığı söndü.

Geçmişin gün ışığına çıkan başka hangi sırları dosyalarımnda ve kitaplarımda bekliyor? Bu hikâyeler bize ne anlatıyor?

Halklar ile temsilcilerinin, ne zaman geleceğe uzanan adil bir yol inşa etmeye yeltenseler, Batılı güçlerin kışkırttığı egemen sınıflar tarafından engellendiklerini; geriye yıkımdan başka bir şey kalmadığını. Eski sömürgeci geçmişin aşağılaması, modern çağa yansıyor. Üçüncü Dünya halklarının Batı'daki çağdaşlarıyla aynı zaman diliminde yaşamasına asla izin verilmez; onlar daha eski bir zamana, daha az fırsatın ve daha az toplumsal haysiyetin bulunduğu bir zamana itilir. Üçüncü Dünya'nın cesur liderleri infazın soğuk çeliğini tatmıştır; Kongo'da Patrice Lumumba (1961), Fas'ta Mehdi Ben Barka (1965), Bolivya'da Che Guevara (1967), Burkina Faso'da Thomas Sankara (1987) ve bunların öncesinde, sonrasında ve arasında, daha pek çoğu. Vietnam'dan Venezuela'ya varana dek koskoca ülkeler, orantısız güç kullanılan hibrit [melez, çok yönlü] savaşlarla yok edilme tehlikesiyle yüz yüze bırakılmıştır.

Bu kitap, yığınla ABD devlet belgesini, ABD'nin müttefiki olan devletlerin ve çoktarafli örgütlerin belgelerini, bunlara ek olarak da dünyanın dört bir köşesindeki akademisyenler tarafından kaleme alınmış ikincil yazını temel alıyor. Bu, gölgelere dair bir kitap olsa da ışığın yazınına yaslanıyor.

“DAHA FAZLA ABD UÇAĞI DÜŞÜRÜN”

Estados Unidos: el país donde

La libertad es una estatua.

(Amerika Birleşik Devletleri: Özgürlüğün
bir heykel olduğu ülke.)

Nicanor Parra, *Artefactos*, 1972

Bir suikastçı kurşununun bedeli nedir? Şunun şurasında birkaç dolar. Kurşun masrafı. Taksiye, otele, uçağa ödenenler, suikastçıyı tutmak için ödenen para, onun susmasını güvenceye almak için bir İsviçre bankasına aktarılan para; suikastçının ödediği bedel ise bir, iki, üç ya da dört can almış olmanın psikolojik ağırlığı. Ama en büyük bedeli ödeyen istihbarat örgütleri değildir; en büyük bedeli halk öder. Çünkü bu suikastlarda, cinayetlerde, yıldırı şiddetinde, topluluklarının liderlerini yitiren halktır. Bir köylü lideri, bir sendika lideri, yoksulların bir lideri. Hareket içindeki halklar engellenirken, cinayetler katliamlara dönüşür. Özgüvenleri sarsılmaya başlar. Onlardan gelenler, onları örgütleyenler, onların arasından konuşanlar artık ölmüştür ya da ölmemişlerse, ayağa kalkamayacak kadar korkmuş, soyutlanmış, fazlasıyla sarsılmış, güç duyguları, haysiyetleri şu veya bu kurşun yüzünden zedelenmiştir. Endonezya’da kurşunun bedeli milyonlar, Guatemala’da on binlerdi. Lumumba’nın ölümü Kongo’nun tarihine ket vurdu, toplumsal dinamiğini kırdı. Chokri Belaïd’i (Tunuslu, 1964-2013) ve Ruth First’ü (Güney Afrikalı, 1925-1982) öldürmenin maliyeti neydi? Amílcar Cabral’ı (Gine-Bissau ve Cabo Verdeli 1924-1973) ve Berta Cáceres’i öldürmek (Honduraslı, 1971-2016) nelere mal oldu? Zenginlerin düzenini korumak için tarihi boğup öldürme-

nin anlamı neydi? Ateşlenen her kurşun, bir devrimi yere serdi ve şu anki barbarlığımızı doğurdu. Bu kitap, kurşunlara dair.

Bu kurşunların birçoğu, kendilerine özgü küçük hesapları, önemsiz rekabetleri ve dar kafalı kazanımları olan kişilerce ateşlenir. Ancak çoğu zaman bunları ateşleyen Washington olmuştur. 1917 Ekim Devrimi'nden yayılan dev dalgayı ve dünyanın dört bir yanında esip gürleyerek sömürgecilik karşıtı hareketi oluşturan diğer pek çok dalgayı zapt etmek isteyen dünya düzeninin bürokratlarının cilaladığı kurşunlardır bunlar. İlk dalga Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da doruğa çıktı ve Soğuk Savaş ile Doğu-Batı çatışmasını kışkırtan bu dalga oldu; öteki dalga Vietnam ve Çin'den Küba'ya, Endonezya'dan Şili'ye gitti ve çok daha ölümcül olanı Kuzey-Güney ya da Batı-Güney çatışmasını doğurdu. Doğu-Batı ekseninde kaba çatışmanın olanaklı olmayacağı, SSCB (1949) ve Çin (1964) nükleer silahlarını denediği andan itibaren doğrudan savaşın olanaklı olmayacağı, Batı'nın lideri Amerika Birleşik Devletleri için açıktı. Savaş meydanı, Urallar ve Kafkasya'dan Orta ve Güney Amerika'ya, Afrika'ya ve Asya'ya, başka bir ifadeyle Güney'e taşındı. Burada, hammaddelerin bol bulunduğu Güney'de, 1940'lara gelindiğinde, sömürgeciliğin tasfiyesi ana eksen hâline gelmişti. Washington'un SSCB'ye doğrultulmuş kurşunları dokunulmadan kaldı, ama diğer kurşunları Güney'in kalbine ateşlendi. Washington'un, Sovyet etkisine, ulusal kurtuluş projelerine, umuda karşı ve kâr uğruna abandığı yer, Güney'in savaş meydanları oldu. Özgürlük, resmî sömürgecilikten kopan yeni ulusların bayrağı olmayacaktı; özgürlük, New York limanındaki heykelin adıdır.

Emperyalizm güçlüdür: Kaynak, emek ve zenginlik hırsızlığını en üst düzeye çıkarmak için halklara boyun eğdirmeye çalışır. Emperyalizmin mutlak iğrençliğini inkâr edenler, dünyanın en zengin 22 erkeğinin, neden Afrika'daki bütün kadınlardan daha fazla servete sahip olduğuna ya da en zengin yüzde birin, neden 6,9 milyar insanın servetinin iki katından fazlasına sahip olduğuna bir yanıt bulmalıdır. Açlık, okuma yazma bilmeme, hastalıklar ve

türlü onur kırıcı durumlardan neden kurtulamadığımızı yanıt bulunması gerekir. Vergi cennetlerinin en az 32 trilyon dolar –bugüne dek çıkarılan altının toplam değerinden daha büyük bir miktar– barındırdığını göz önünde bulundurursanız, bu sorunları çözmek için kaynak bulunmadığını söyleyerek kestirip atamazsınız! Bir ülkeyi bombalamak kolay, o ülkenin halklarının inatçı sorunlarını çözmek ise güçtür. Emperyalizmin bu sorunlara getirdiği yegâne çözüm, halkı yıldırma ve insanlar arasında çatışma yaratmaktır.

Fakat özgürlük böyle kolay engellenemez. İşte bu yüzden, tüm engellere rağmen insanlar seçenekler aramayı, örgütlenmeyi, yeni bir dünya kazanmak için çabalamayı sürdürüyor; bunu başarısızlık olasılığına karşın yapıyor. Başarısızlık tehlikesini göze almazsanız, zaferin meyvesini tadamazsınız.

2 Eylül 1945'te Ho Şi Minh, Hanoi'de dev bir kalabalığın önüne çıktı. Başkente daha önce hiç gelmemesine karşın orada herkes tarafından tanınıyordu. "Yurttaşlarım," dedi, "beni duyabiliyor musunuz? Söylediklerimi anlıyor musunuz?" Bundan birkaç hafta önce Tân Trào'da, Halkın Temsilcileri Ulusal Kongresi, yeni Vietnam'ın gündemini belirlemişti. Bu toplantıda Ho Şi Minh şöyle demişti: "Ulusal Kurtuluş Komitesi'nin ve tüm delegelerin amacı, çocuklarımızın yeterince yiyeceği, giyeceği olsun ve okula gidebilsinler diye, bedeli ne olursa olsun, ülkemiz için bağımsızlığı kazanmaktır. Devrimimizin birincil amacı budur." Hanoi'deki ve Vietnam'ın dört bir yanındaki insanlar, Ho Şi Minh'in ne söylediğini çok iyi biliyorlardı; onu duyabiliyor, anlayabiliyorlardı. Onun sloganı aş, giysi ve eğitimdi.

Bir halkı beslemek, giydirmek ve eğitmek kaynak gerektirir. Vietnam'ın devrimi, ülkenin kendi toplumsal zenginliğinin Fransa'ya ve Batı'ya akıp gitmesine daha fazla izin vermeyeceği anlamına geliyordu. Ho Şi Minh önderliğindeki Vietnam devleti, Vietnam köylülerinin yüzyıllara yayılan yoksunluklarına çare bulmak için bu zenginliği kullanmak istiyordu. Ancak bu tam da emperyalizmin hoş göremeyeceği şeydi. Vietnam'ın işgücü, kendi gelişimi için kullanılamazdı; Batılı kapitalistlere, özellikle de

Fransız burjuvazisine artık değer sağlamak için kullanılmalıydı. Vietnam'ın kendi gelişimi Vietnamlıların önceliği olamazdı; Vietnam'ın önceliği, Fransa'nın ve diğer emperyalist devletlerin semirmesini sağlamaktı. İşte bu yüzden Fransızlar, Vietnam monarşisi ve onun emrindekilerle işbirliği içinde, Vietnam halkına savaş açtı. Fransızların Vietnam'a açtığı savaş, 1946'dan 1954'e dek sürecek, sonrasında savaş sorumluluğu, 1975'teki yenilgisine dek Amerika Birleşik Devletleri tarafından üstlenilecekti. Vietnam'ın kuzey kısmının Amerika tarafından en feci şekilde bombalandığı sırada, Ho Şi Minh hava savunmasını teftişe çıktı. Yetmişli yaşlarının sonuna varmıştı. Yoldaşları sağlık durumunu sordular. "Daha fazla ABD uçağı düşürün," dedi Ho Şi Minh, "bunu yaparsanız turp gibi olurum."

Washington'ın kurşunları pürüzsüz ve tehlikelidir. Göz korkutu ve korkuya dayalı bağılıklar yaratır. Bunların panzehiri umuttur; tıpkı Kolombiya iç savaşının yeni bir sayfa açtığı 1964'te içimizde beliren umut gibi. O sıralarda, şair Jotamario Arbeláez başka bir geleceğin şarkısını söyledi (Nicolás Suescún'un çevirisiyle):

bir gün
 savaştan sonra
 eğer bir savaş olursa
 eğer savaştan sonra bir gün olursa
 seni kollarıma alacağım
 savaştan sonra bir gün
 eğer bir savaş olursa
 eğer savaştan sonra bir gün olursa
 eğer savaştan sonra kollarım olursa
 ve seninle aşkla sevişeceğim
 savaştan sonra bir gün
 eğer bir savaş olursa
 eğer savaştan sonra bir gün olursa
 eğer savaştan sonra aşk olursa
 ve sevişmek için gerekenler olursa.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLAHİ HAK

İlahi hak, eski ve yerleşik bir ilkedir. Kralların –Tanrı'nın takdirine göre– diledikleri şekilde hareket etme hakkına sahip olduğu anlamına gelir. İnsan yapımı yasalar, Tanrı'nın ve Tanrı'nın temsilcisinin, yani kralın muhteşem gücünün yanında hiçbir önem taşımaz.

Delhi'de 16. yüzyılın sonlarına doğru, Babür İmparatoru Ekber ilahi hak fikrine dair kuşkulara kapılmaya başlamıştı. Bir çeviri masası (*maktab khana*) kurdu ve aydınlardan bütün dinî gelenekler üzerine derinlemesine okumalar yapmalarını talep etti. Ekber'in yaşamöyküsünü kaleme alan Ebu'l Fazl, "Softalığın temel direkleri yıkıldı," diye yazmış ve şöyle sürdürmüştü: "Dinî meseleler üzerine yeni bir araştırma ve soruşturma çağı başladı." Dinsel olmayan bir egemenlik fikrinin bir unsuru da, İmparatorun kendi Tanrı vergisi hakkına dayanmadan, halk için hüküm sürmesi gerektiği fikriydi. *Ain-i Akbari*'de (1590) Ebu'l Fazl, "Zorbalık herkes için yasaktır, hele de dünyanın koruyucusu olan bir hükümdar için," diye yazmıştır.

Dokuz yıl sonra İspanyol tarihçi Juan de Mariana, *De rege et regis institutione*'de (1598) insanların –gerçekte soyluları kastediyordu– "bir kraldan hesap sorabileceğini" yazmıştı.

Ebu'l Fazl ve Mariana, zamanın nabzını tutmuşlardı. Köylü isyanları büyük etkiler yaratmıştı. Dirgenleri sivri, öfkeleri ise dev bir dalgaydı.

Egemenlik, kademeli olarak, Tanrı'yla kraldan halka geçti.

Bir kuşak sonra, Fransız XIV. Louis, *L'État c'est moi*, yani *Devlet Benim* dedi. Halefleri giyotinle infaz edilecekti.

ÜSTÜN GÜÇ

6 Ağustos 1945'te Amerika Birleşik Devletleri ordusu, Japonya'nın Hiroşima kentine 64 kg uranyum-235 içeren bir bomba attı. Bombanın 9400 metreden düşmesi 44 saniyeyi biraz aştı ve Shima Cerrahi Kliniği'nin 580 metre üstünde infilak etti. 80.000 insan anında öldü. Nükleer bomba ilk kez kullanılıyordu.

Dört gün sonra, Domei Haber Ajansı'ndan Satsuo Nakata, Leica fotoğraf makinesiyle beraber kente gitti. Yıkımın 32 adet fotoğrafını çekti; Hiroşima Barış Anıtı Müzesi'nde arşivlenmiş olan bu fotoğrafların her biri birer simge hâline geldi. Uranyumun yüzde ikiden azı infilak etmiş olmasına karşın bombanın gücü kenti yerle bir etmişti. Nakata, *Chugoku Shimbun* gazetesinin bürosunun ve Odamasa kimono mağazasının birer fotoğrafını çekmişti. Mağazanın metali, bir kasırgaya kapılmışçasına burkulmuştu; silahın gücünün bir işaretiydi bu. Bir *hibakusha* [atom bombası sağ kalanı] ve şair olan Sankichi Toge, 350.000 nüfuslu bir kenti yakıp kül eden bu bombanın gücü ve etkisi üzerine şöyle yazmıştı: “Yegâne ses, metal göletlerin etrafında vızıldayarak uçan sineklerin kanat sesleri.”

Paul Nitze, 1944 ile 1946 arasında ABD hükümetinin Stratejik Bombalama Denetim Merkezi'nin (*Strategic Bombing Survey*) müdürlüğünü, sonra da başkan yardımcılığını yapmıştı. Çalışmalarına Avrupa'da başladı, ancak savaşın bitmesinden kısa bir süre sonra Japonya'ya gitti. Nitze, “atom bombası olmasaydı bile” savaşın kazanılacağına inandığını söylemişti sonradan. Japonya'da geçirdiği zaman boyunca kanıtlamayı umduğu tez buydu. Gördüğü yıkım kan dondurucuydu; konvansiyonel bombardımana tabi tutulmuş olan Avrupa kentlerine benziyordu. Yaşamöyküsünü kaleme alan Strobe Talbott'un yazdığı gibi, Nitze “Hiroşima ve Nagasaki'deki araştırmanın ölçümlerine göre, etkinin bir yangın bombası saldırısının kabaca aynısı olduğuna inanıyordu.” Görüştüğü Japon generaller ve işadamlarına göre, ülke zaten eninde sonunda teslim olacaktı, fakat atom bombası

savaşı sürdürmeyi kesinkes olanaksızlaştırmıştı. Kasım 1945'te Nitze, İmparatorluk Danışma Kurulu (Privy Council) Başkanı Baron Hiranuma Kiichiro'yla görüştü. 26 Temmuz 1945'te Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Çin, Potsdam Bildirisi'ni yayımlayarak Japonya'ya teslim olması çağrısında bulunmuş, aksi takdirde “hızlı ve mutlak yıkım”la yüzleşeceğini bildirmişlerdi. Kiichiro, bu tehditten, Danışma Kurulu'nun diğer üyelerini teslim olmaya davet edecek kadar etkilendiğini söyledi. Ancak o zaman başarılı olamadı. Bir hafta sonra, 6 ve 9 Ağustos'ta, ABD Hiroşima ve Nagasaki'yi bombaladı. Japonya İmparatoru Hirohito 15 Ağustos'ta teslim oldu. Kiichiro Nitze'ye, Japonya'nın teslim olmasındaki en büyük etmenin “atom bombası” olduğunu söyledi. Dediğine göre, ülke “korkunç yıkıcı güçlerle karşı karşıya kalmıştı ve savaşa yeteneği gerçekten sona ermişti.”

Atom bombasının engin gücü Washington bürokratlarını da etkilemişti; kullanılması konusunda kaygı duyabilecek olanları bile. Bunlardan biri de Nitze'ydi. Atom bombasının kullanılmasını tercih ederdi, fakat bir kere kullanılınca işe yaradığını gördü. İşte bu nedenle, Amerikan hükümetini devasa cephaneliğini genişletmeye teşvik edecekti. Amaç, SSCB'ye gerçekten saldırmak değil, SSCB'nin –George F. Kennan'ın söylediği gibi– durdurulmasını ve en nihayetinde de geri itilmesini sağlamak olacaktı. Nitze, ABD dış politikasını Kennan'dan daha uzun süre, onyıllar boyunca biçimlendirecekti. 1952'de, ABD Dışişleri Bakanlığı'ndaki ekibiyle birlikte, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin gücünün amacını açık bir biçimde dile getirdi. ABD devletindeki liberaller, dediğine göre, “ABD'nin gücünü azımsamaya” eğilimliydi; kendisi öyle değildi, çünkü Stratejik Bombalama Denetim Merkezi'nde çalışırken buna tanık olmuştu. ABD politika planlayıcılarının söz dağarcığının bir parçası olacak sözcüğü, “üstün” (*preponderant*) sözcüğünü kullanıma soktu. Nitze'nin bir çalışanı 1952'de, “Üstün güçten daha azına razı gelmek, yenilgiyi seçmek olur,” diye yazmıştı. “Üstün güç, ABD politikasının hedefi olmalıdır.”

“Preponderant” sözcüğü Latince’den gelir. Ağır basmak anlamını taşır. Kral, daima ağırlığınca altın değerindedir. Şimdi Amerika Birleşik Devletleri teraziyi sahipleniyor, ağırlığı da Hiroşima ve Nagasaki’ye attığı bombalarla destekleniyordu.

VESAYET

Eski sömürgeci efendiler, dünyaya barış ve uygarlık getirmek için Tanrı tarafından yönlendirildiklerini düşünmekten hoşlanıyorlardı. Barış getirici ve yasa yapıcı olan sömürgeci fikri, modern uluslararası hukukun büyük anlatılarına sindi. Yerliler serkeşti, akıl doğrultusunda hareket etmeyi beceremiyorlardı; efendilerinin yardımına, onların vesayetine ihtiyaçları vardı. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi (1919), yerlilerin topraklarını “vesayetler” oluşturacak şekilde topladı, böylece efendileri egemenliklerinin hukuk tarafından kutsandığına inanabilecekti. Sözleşmenin 16. maddesinde, “barışsever uluslar” –yani emperyalistler– barışı ve güvenliği sağlama “yükümlülükleri” olduğunu söylüyorlardı.

“Barış” gibi sözlerin ikiyüzlülüğü, sömürgeleştirilmiş dünya için açtı. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi 28 Haziran 1919’da imzalandı. Birkaç ay öncesinde, 13 Nisan 1919’da İngiliz birlikleri, 1915 tarihli baskıcı Hindistan’ın Savunması Yasası’na karşı büyük bir toplantının gerçekleştirilmekte olduğu Jallianwala Bagh’da (Amritsar, Hindistan) bir katliam yapmıştı. O gün bin kadar insan öldü. Barışçıl bir toplantı yapıyorlardı. “Barışsever uluslar” onları katletti. Üstelik Hindistan, Cemiyet’in üyelerinden biriydi. Hindistan gazetelerinin –örneğin *Rajkaran* (Kasım 1919)– hemen anladığı gibi, “İngiltere daha çok sayıda oya hükmedebilmek için Milletler Cemiyeti’nde Hindistan’ın oy sahibi olmasını sağladı.” Bunun Hindistan’a “hiçbir açıdan” faydası yoktu.

Amerika Birleşik Devletleri sözleşmeyi imzaladı; aynı şekilde Nikaragua ve Haiti de. 1909’da ABD, Nikaragua’ya müdahale ederek, bir Orta Amerika Federal Cumhuriyeti yaratmayı arzulayan

José Santos Zelaya'yı devirmişti. Onunki gibi bir bölgesel birlik projesi ABD için kabul edilemez bir şeydi, zira kendisi Nikaragua boyunca bir kanal açarak iki okyanusu birleştirmek istiyordu (ABD dikkatini Panama'ya çevirdiğinde, Zelaya Almanlara bir kanalla ilgilenip ilgilenmeyeceklerini sormuştu; bu onun için ölümcül bir hata oldu). Zelaya'nın gidişi, Nikaragua'da ordu da dâhil olmak üzere milliyetçilere alan açtı. Bunlar 1912'de Mena İsyanı'nda ayaklanınca ABD geri döndü ve 1933 yılına dek orada kaldı.

Tıpkı Nikaragua gibi Milletler Cemiyeti üyesi olan Haiti'de halk, 1915'te ABD yanlısı diktatör Jean Vilbrun Guillaume Sam'a karşı ayaklandı. Jean Vilbrun Guillaume Sam'ın Port-au-Prince sokaklarında ölmesi, ABD'ye, deniz piyadelerini göndermesi için bir bahane sağladı ve askerler 1934'e dek Haiti'de kaldı. Bu bastırma sırasında 15.000 ila 30.000 Haitili öldü, ancak bu, 1919 ila 1920 yıllarında gerçekleşen köylü isyanını ve 1929'daki bir dizi grevi engelleyemedi. Bu başkaldırının liderlerinden olan Charlemagne Masséna Péralte (1886-1919) ve onun *cacos* topluluğu, Haiti halkının haklarını savunmak için savaştı. ABD'li bir deniz piyadesi tarafından kalbinden vurularak öldürüldü. Péralte, 1934'te kendisinin gibi bir kaderin kurbanı olan Nikaragualı devrimci Sandino'nun Haiti'deki benzeriydi. Haiti'deki bütün kurumların içi boşaltıldı, işlevleri de Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlandı.

Bir "barışsever ulus" barış adına Cemiyet'in iki üyesini işgal etti. Ama bu aykırılıklar, sözleşmeye yedirilmişti zaten. Orada açıkça şöyle yazıyordu: "Barışın sürekliliğini sağlayan uluslararası yükümlülükler... ve Monroe Doktrini gibi bölgesel antlaşmalar, işbu sözleşmenin hiçbir hükmüyle bağdaşmaz sayılmayacaktır." ABD'nin yarımküre üzerindeki hakkı olarak algıladığı 1823 tarihli Monroe Doktrini tümüyle yasaldı; çünkü emperyalistlere sömürgeleri üzerinde hak tanıyordu.

Japonya'nın Milletler Cemiyeti toplantısındaki temsilcisi Baron Makino Nobuaki'ydi. Versailles Konferansı'ndaki –biraz safça– konuşması, "ırk ayrımcılığını yok etme önerisi" içeriyor-

du. Nobuaki'nin konuşması, Dışişleri Bakanı Vikont Uchida Yasuya'nın açıkça belirttiği gibi, dar bir çerçeveye sahipti; bu öneri yalnızca Milletler Cemiyeti üyeleri için geçerli olacaktı, sömürgelerde uygulanmayacaktı. Ancak bu ilke bile çok fazlaydı. Avustralya 1901'de resmî olarak bir Beyaz Avustralya Politikası benimsemişti. Başbakan William Morris Hughes, Cemiyet'te böylesi bir öneriyi hoş göremezdi. Hem Britanya hem de Amerika Birleşik Devletleri onunla hemfikirdi. Japon önerisi kabul edilmedi. Baron Nobuaki küplere binmiş bir halde yurduna döndü; aşırı-milliyetçi grupların destekçisiydi ve bu grupların oynadığı rol, Japonya'yı Asya'daki saldırı savaşlarına sürükledi.

“ULUSLARARASI HUKUK, YERLİLERE UYGARLAŞMAMIŞ MUAMELESİ YAPMALIDIR”

Sömürgecilik döneminde herhangi bir gerekçelendirmeye gerek yoktu. Eğer bir sömürgeci güç bir bölgeyi işgal etmek istiyorsa, bunu arzuladığı şekilde yapabiliirdi. Başka sömürgeci güçler itiraz edebilirdi –ve bazen de bunu yapıyorlardı–, ancak bu itiraz istilaya uğrayanların adına yapılmıyor, sömürgeci güçler arasındaki rekabet duygusundan kaynaklanıyordu. 1884-85'te emperyalist güçler Afrika'yı bölüşmek üzere Berlin'de toplandı. Avrupalı güçler ve Amerika Birleşik Devletleri, “etkili işgal” ve “etki alanları” için yarıştılar; bu ifadeler, toprakların vahşice ve zalimce ele geçirilmesinin ve halkın isteklerinin bastırılmasının örtüsüydü. Britanya, Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri toprakları paylaştılar. On yıl sonra, sadece Etiyopya, Fas, Majeerteen ve Hobyosultanlıkları görece bağımsız kalmıştı. Onyıllar sonra, Fransa ve İspanya Fas'ı ele geçirecekti ve iki sultanlık da daha sonra, 1936'da, Etiyopya'ya şiddetli bir savaş açarak orayı ele geçirecek olan İtalya tarafından alınacaktı. Tüm bunlar, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ihtiyaçlarına

hizmet etmek için bütün bir kıtayı haklarından mahrum eden bir hukuki çerçeve aracılığıyla yapıldı.

Uluslararası hukukun öncüsü ve sonradan parlamentonun liberal üyesi olan Cambridge Üniversitesi profesörü John Westlake, 1894 tarihli ders kitabı *International Law*'da [Uluslararası Hukuk] şöyle yazmıştı:

Uluslararası hukuk, yerlilere uygarlaşmamış muamelesi yapılmalıdır. Uygar devletlerin karşılıklı çıkarlarını gözeterek, bölge üzerinde egemenlik iddialarını düzenler ve yerlilerin çıkarının hak iddiasındaki uygur devletler arasında bir savaş bahanesi kılınarak bölgeyi harap etmesine ve bizzat yerlilerin eziyet çekmesine yol açmak yerine, yerlilere nasıl muamele edileceğini egemenliği kazanan devletin vicdanına bırakır.

Başka bir ifadeyle, yerlileri korumak için onların topraklarını ve kaynaklarını sömürgecilere bırakmak zorundadır, sömürgeciler de birbirleriyle savaşa girmek yerine uluslararası hukuk aracılığıyla bir anlaşmaya varmalıdır; dolayısıyla yerlilerin lehine olan, teslim olmak ve emperyalistlerin ganimeti bölüşmesini izlemektir. Günümüzün uluslararası yasalarının kavramsal çerçevesine kendisini gizlemiş olan emperyalist uluslararası hukukun doruk noktasıdır bu.

Yasal kurgular, fetihlerin üzerinde akbaba misali uçuşuyordu, ancak halkların ve kültürlerin topyekûn katlini dert edinen yoktu.

Birinci Cenevre Konferansı (1864), Avrupa'daki savaşlarda ciddi sayıda Avrupalının ölmesi karşısında yaşanan öfkenin sonucu oldu. Avrupa insanını özellikle iki savaş tiksindirmişti: 1853 ile 1856 yılları arasında süren ve 300.000'i aşkın can alan Kırım Savaşı ile tek günde 40.000 can alan 1859 tarihli Solferino Savaşı. Bu iki savaştan, Birinci Cenevre Konferansı ile Uluslararası Yaralılara Yardım Komitesi (sonradan Uluslararası Kızılhaç Komitesi olacaktı) ortaya çıktı. Bu yasa ve bu kurum, savaşmanın ahlaki çerçevesini belirledi.

Savaş teknolojisinin her türlü ahlaki çerçeveyi gölgede bıraktığı Birinci Dünya Savaşı sırasında her şey yerle bir olacaktı. Kimyasal silahlar ve hava bombardımanı, savaşın “onur”unu yok ederek, çarpışmayı cesaret yerine bir teknolojik üstünlük sorununa indirgedi. En önemlisi de hava bombardımanının etkisiydi; çünkü cephelerin çok gerisindeki sivil alanları bombalamaya olanak veren teknolojik yetenek karşısında, savaşçılar ile siviller arasındaki ayrımın yok olmaya başlaması anlamına geliyordu. Bunu başka Cenevre Konferansları takip etti (1929, 1949) ve bunlar yeni ölüm teknolojilerinin acımasızlığını gidermeye çalıştı. Nazilerin sivil ölümlerle ilgili bir çekincesi yoktu, bunun habercisi de 1937 tarihli Guernica (İspanya) bombardımanı oldu. Ancak müttefikler de bir o kadar acımasızdı. 1942’de Britanya hükümeti bombardımanının amacını, “düşman sivil nüfusun, özellikle de sanayi işçilerinin moralini” bozmak olarak açıkladı. 1945’te müttefiklerin Dresden’i (Almanya) bombalaması, 1942 teorisinin uygulamaya konmasıydı. Amerikalı romancı Kurt Vonnegut, Dresden’de savaş esiriydi. Sonradan bombardıman hakkında *Mezbaha Beş* (1969) adlı çarpıcı bir kitap kaleme aldı. Ölümler kentin her yanına saçılmıştı. “Gömülemeyecek kadar çok ceset vardı,” diye yazmıştı Vonnegut. “Bu yüzden de Naziler, alev saçıcılarla donatılmış birlikler gönderdi. Bütün bu sivillerin kalıntıları yakılıp kül edildi.”

Savaşın –ve Holokost’un [Yahudi Soykırımı]– yeni teknolojisi, Batı’nın Birleşmiş Milletler’i ve BM Antlaşması’nı (1945) yaratmasını gerekli kıldı. Avrupa kendisini cehennemden pençelerinden kurtarmaya çalışmıştı. Oysa cehennem, sömürgelerde ve sömürgeleştirilmiş halklarda daima hayatın ta kendisi olagelmişti.

Benin’den, Togo’dan gelen ve Fransız ordusunda savaşan bin üç yüz Batı Afrikalı asker, Naziler tarafından esir alınarak bir toplama kampında tutuldu, serbest bırakıldı ve Dakar’ın dışındaki Thiaroye’de bir başka toplama kampına götürüldü; orada gördükleri muamele karşısında Kasım 1944’te ayaklandılar. Bombardımanları ve zalimliği görmüşlerdi; savaş maaşlarını al-